

האולימפיאדה הארצית השנייה בלשון עברית לנוער של החוג ללשון העברית ושל המתמטיקאי הצעיר

תשפ"ג

שאלון הגמר

כיתות ז'–ט'

שם פרטי ומשפחה: _____ תעודת זהות: _____

ביתה: _____ בית ספר: _____

הנחיות: קראו את השאלות בקפידה. יש לכתוב את התשובות על דפי
השאלונים בכתב ברור.

מותר להשתמש בעט או בעיפרון.

****אין להשתמש בחומרי עזר****

1. אם יש לי דגנת זה אומר שאני:

- א. הבעלים של גינה אקולוגית
- ב. בעל מאפייה
- ג. מקפיד על תזונה שמתבססת על קטניות
- ד. עשוי להתייעץ עם המלצר לפני הזמנת מנה במסעדה
- ה. מגדל דגי נוי באופן מקצועי

2. מה פירוש המילה אַשְׁתָּקֵד? _____

3. איזו מילה לא חידש אליעזר בן־יהודה?

- א. גפרור
- ב. גלידה
- ג. בובה
- ד. מדרכה
- ה. עיתון
- ו. חביתה

4. תן, עז, צבוע וחמור נכנסו לחנות. איזה קול לא תשמעו בחנות?

- א. צחוק
- ב. המיה
- ג. נערה
- ד. פעה
- ה. ילה

5. אַסְקָפָה הַנְדָרְסֵת היא כינוי מלשון חז"ל לאדם שמזלזלים בו ומשפילים אותו. מה הפירוש המילולי של אַסְקָפָה?

- א. מדרגה
- ב. חצובה
- ג. שטיח
- ד. כרכרה
- ה. מפתן
- ו. סמרטוט

6. מה משמעות הביטוי יָשַׁב עַל הַמְדוּכָה?

- א. דן והתלבט בבעיה כלשהי.
- ב. ישב בחיבוק ידיים, התעצל.
- ג. עבר את הגבול, הגזים בהתנהגותו.
- ד. הביא מחלוקת לידי הכרעה.
- ה. התנשא בדיבורו, התרברב.

7. לפניכם שלוש אמרות הלקוחות מן המשנה (אבות ד, א). השלימו אותן.

- איזהו חכם? _____
- איזהו גיבור? _____
- איזהו עשיר? _____

8. לפניכם שישה פעלים. איזה פועל יוצא דופן? נמקו את התשובה.

א. לגבות ב. להקשיב ג. לעיין ד. לרגל ה. להאזין ו. להלשין

נימוק:

9. עולה חדש: "אני רוצה לפגוש אותך במשרד."

יצחק: "יופי, אני במשרד."

עולה חדש: "אני בדרך. עוד כמה זמן תהיה שם?"

יצחק (מבולבל): "אני במשרד! אני כבר במשרד."

עולה חדש: "אני יודע. אבל אני מאחר."

איזו שאלה התכוון העולה לשאול, ואיזו שאלה חשב יצחק שהעולה שואל?
בתשובתכם הציגו את ההבדל בין שתי השאלות על ידי שינוי המקום של המילה
"עוד" בשאלה המקורית.

10. לפניכם סדרת מילים:

חוג, ילקוט, מחברות, בית הספר, _____, אוניברסיטאות

איזו מילה תשלים את הסדרה?

א. מכללה ב. תיק ג. למודים ד. אנציקלופדיה ה. ספרים ו. מלון

נימוק:

11. לפניכם שלושה פעלים המשותפים לארבע שפות שמיות אחיות: עברית, ארמית,

ערבית ואמהרית.

משמעות	אמהרית	ערבית	ארמית	עברית
חלמה	אַלְמַצ'	חלמת	חֵלְמַת	חֵלְמָה
הטביעה חותמת	אַתְמַצ'	ח'תמת	חֵתְמַת	חֵתְמָה
חנקה	?	ח'נקת	חֵנְקַת	חֵנְקָה

מהו הפועל האמהרי השלישי לפי הנתונים בטבלה? נקדו את הפועל. _____

12. להלן זוגות של מילים מקבילות בעברית ובערבית:

- שְמַאל – שְמַאל
- שֵן – סַנ
- עֶשֶר – עֶשְרָה
- לְשׁוֹן – לְסַאן

איך אומרים בערבית ספרותית "אתמול (אמש) בישרתי לו את החדשות"?

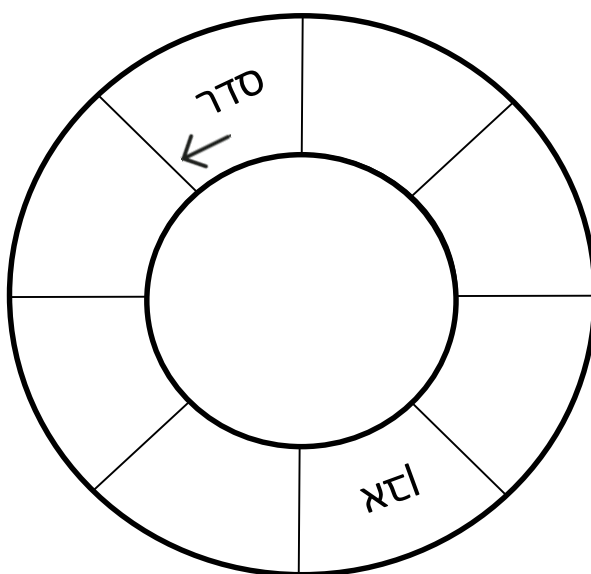
- א. אִמְשׁ בִּשְרַתְהָ בְהַד'א לְח'בֵר.
- ב. אִמְשׁ בִּשְרַתְהָ בְהַד'א לְח'בֵר.
- ג. אִמְס בִּשְרַתְהָ בְהַד'א לְח'בֵר.
- ד. אִמְס בִּשְרַתְהָ בְהַד'א לְח'בֵר.

13. המעגל שלפניכם מכיל שרשרת של שמונה צירופים, שבה המילה השנייה בכל צירוף היא המילה הראשונה בצירוף העוקב. למשל, המילה "סדר" פותחת צירוף, וגם סוגרת את הצירוף שלפניה.

נתון מקומן של שתי מילים בשרשרת. השלימו את השרשרת בעזרת המילים שבמחסן. שימו לב:

* במחסן יש שלוש מילים מיותרות.

** בחלק מהצירופים המילים עשויות להופיע בנטייה (רבים, נסמך בצירוף סמיכות) או בתוספת ה"א הידיעה.

מחסן:
לילה | טוב | רוח | דרך | אורך | יום | לב | חיים | סימן

14. מסורת הניקוד המוכרת לנו היום מבוססת על מסורת הניקוד הטברנית, שהתקינו יהודים שישבו בטבריה במחצית השנייה של האלף הראשון לספירה. אולם בעברית קיימות מסורות ניקוד נוספות, ואחת מהן היא המסורת הבבלית, שפיתחו יהודי בבבל בתקופת הביניים. במסורת זו, להבדיל מן המסורת הטברנית, הניקוד מופיע מעל האותיות ולא תחתיהן.

שימו לב:

- בין שתי מסורות הניקוד כמה הבדלים. אחד מן ההבדלים הוא היעדר תנועה מיוחדת לסגול (ם) בניקוד הבבלי.
- בשיטת הניקוד הבבלית שתוצג להלן, לא מסומנים דגשים (ם), ולא כל האותיות מנוקדות.

לפניכם שני זוגות של משפטים מן המקרא. בכל צמד משפטים, המשפט הראשון מנוקד בניקוד טברני, והמשפט שתחתיו – בניקוד בבלי.

וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל אֶת פֶּךָ הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל רֹאשׁוֹ

וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וְשְׂמוּאֵל הַחוּצָה

וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל אֶת פֶּךָ הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל רֹאשׁוֹ

וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וְשְׂמוּאֵל הַחוּצָה

(שמואל א י, א)

(שמואל א ט, כו)

המשפט הבא נכתב בעברית בת זמננו אך נוקד בניקוד בבלי, והושמטו ממנו אימות קריאה (אותיות אהו"י). כתבו את המשפט בכתיב מלא (למשל: אם קראתם כָּבֵד, כתבו כבוד).

הַקְּפֹד לְטוֹס מֵהָר

15. אמהרית היא שפה ממשפחת השפות השמיות, שהתפתחה במהלך המאה ה-10. זוהי אחת השפות הרשמיות באתיופיה, אך ריכוזים גבוהים של דוברי אמהרית יש גם במדינות שהיגרו אליהן, כמו ישראל.

לפניכם מילה בעברית ולצידה התעתיק לאמהרית.

שימו לב: אמהרית נכתבת משמאל לימין.

קְדִימָה ሞ ዲ ቃ

א. לפניכם רשימת מילים בעברית. התאימו בין המילים בעברית לתעתיק שלהן באמהרית. אינכם צריכים לדעת אמהרית כדי לפתור את השאלה.

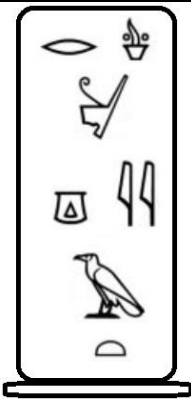
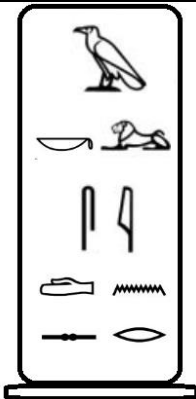
קֶפֶה, מִתְנָה, פְּמוֹתְנִי, לְמוֹדִי, תַחֲזִינָה, פִּיָה, לְהֶבֶה, חִבִּילָה

1.	_____	ה	ሞ	ታ	ኒ	_____	5.	_____	ፌ	ዖ
2.	_____	ሓ	ሺ	ገ	_____	6.	_____	ሞ	ታ	ና
3.	_____	ቃ	ፌ	_____	7.	_____	ቴ	ሐ	ሄ	ና
4.	_____	ሊ	ሞ	ዲ	_____	8.	_____	ሌ	ሃ	ሻ

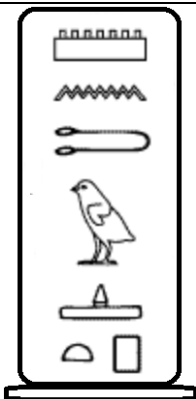
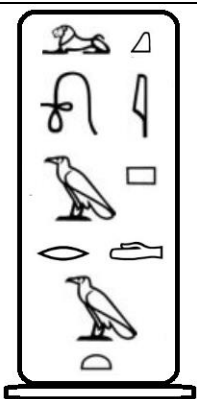
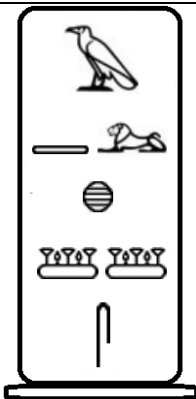
ב. כתבו בעברית את המילים האלה:

_____ ታ ቃ ና _____ ና ሺ _____ ሞ ሞ ሓ

16. החל מכיבוש אלכסנדר הגדול במאה הרביעית לפנה"ס שלטו במצרים העתיקה פרעונים ממוצא יווני. במצרים השתמשו בשיטת כתב ההירוגליפים (כתב החרטומים). בתחילה כל סימן בכתב ההירוגליפים היה יכול לייצג צליל או מילה, אך בעקבות מגע עם האלף־בית היווני החלו הסימנים ההירוגליפים לייצג עיצורים בודדים או תנועות. כל צליל היה יכול להיות מיוצג על ידי יותר מסימן אחד, ומכאן שכל מילה יכולה להיכתב בדרכים שונות. לפניכם שמות של שני מלכים פרעונים ממוצא יווני הכתובים בכתב ההירוגליפי, ותחתיהם תעתיקי הסימנים ותרגומיהם לעברית.

	
b-r-n-y-k-a-t	a-l-k-s-i-n-d-r-s
ברניקי	אלכסנדר

איזו כתובת מייצגת את השם של המלכה קלאופטרה (q-l-i-o-p-a-d-r-a-t)?

		
ג.	ב.	א.

17. דמיינו ששמעתם את המשפטים האלה:

- אף על פי שיונתן ארשן, הוא מבורבר.
- גלי רדיגה אבל מקליבה.
- הנהג אינו רק רפגני אלא גם בלוס.
- גפן אינו רק נציץ אלא גם ארשן.
- פשוט תענוג לצפות בלינוי – מבורברת ומקליבה.
- דור גלז אף על פי שהוא נציץ.
- מיקה רדיגה אבל בלוסה.

על פי המשפטים לעיל, איזו תכונה סביר להניח שהייתם רוצים למצוא באדם קרוב אליכם?

(1) ארשנות

(2) רדיגות

(3) נציצות

(4) גליזות

18. שאלת נשיא האקדמיה ללשון העברית, פרופ' אהרן ממון:

בפי דוברי העברית נשמעות שתי הגיות לשווא הנע בראש מילה – לעיתים הוא נהגה בתנועת e ולעיתים באפס תנועה, כמו השווא הנח.

כך למשל אומרים גפנים (gfanim), דרכים (draxim), שליפה (shlifa), ברוש (brosh); אבל – ילדים (yeladim), בתוך (betox), מנורה (menora), למשל (lemashal), דהירה (dehira), גאולה (geula), רפידה (refida), וגם (vegam), סערה (seara).

חשבו על מילים נוספות המנוקדות בראשן בשווא נע, וכתבו על יסוד החוקיות הכללית בעברית:

באילו תנאים ייהגה השווא הנע בראש מילה בתנועת e?

19. אתגר וורדל

'וורדל' (Wordle) הוא משחק שבו מנחשים מילה בת חמש אותיות. אחרי כל ניחוש

האותיות נצבעות בצבעים שמשקפים עד כמה הניחוש קרוב למילה הנבחרת:

צבע ירוק – האות נמצאת במילה, והיא במקום הנכון.

צבע צהוב – האות נמצאת במילה, אך במקום אחר.

ללא צבע – האות אינה נמצאת במילה.

אחד המשתתפים במשחק ניחש את המילה "תרומה" וקיבל את התוצאה הזאת:

על פי ניחוש זה כתבו כמה שיותר מילים שיכולות להתאים (בכתיב מלא).

שימו לב: על המילים להיות ערכים מילוניים, כלומר לא בנטייה וללא תוספת אותיות השימוש.
